

02 november 2025

VERWONDERING OVER EN LIEFDE VOOR DE SCHEPPING VAN GODS GEEST

Psalm 104

Psalm 104 is een prachtig gedicht, een lied over de natuur en over God. Ik vind het heel wat fraaier, dan hoe er op dit moment vaak over de natuur wordt gesproken. Het gaat bij ons vaak over beleid – talloze pagina's klimaatbeleid en al dan niet klimaatakkoorden. Het gaat over cijfers: stikstofcijfers, hectares Amazonewoud, graden opwarming van de aarde. En daarom moet tegenwoordig alles ecologisch, biologisch en duurzaam zijn. Op bijna elke product in de supermarkt vind je een sticker dat dit duurzaam verpakt is, dat het heel goed is voor de natuur, voor de bloemen en de bijen, of 'voor het varken en de boer' (zoals mijn supermarkt het vaak prachtig aangeeft). Nu, ik ben echt blij met al deze aandacht voor de schepping..., maar mij helpt in deze tijd van klimaatcrises en welke aanverwante crises er allemaal zijn, het veel meer om zo'n psalm als psalm 104 te lezen. Ik zou haast denken: als een klimaatontkenner en een lid van Extinction Rebellion nu eens gewoon samen deze psalm zouden gaan lezen...

Nu, in deze preek gaat het niet over het klimaatbeleid wat de nieuwe regering moet zien uit te voeren of uit te vinden..., we gaan samen luisteren naar Psalm 104. Dat is veel duurzamer.

We moeten bij het lezen van Psalm 104 wel even een denkstap maken, want inmiddels is ons wereldbeeld wel heel wat verandert. Psalm 104 spreekt bijvoorbeeld over de aarde die door God is gegrondvest op fundamenteën, op pijlers (vers 5). Vroeger dacht men namelijk dat de wereld omringd was door water – water boven de aarde, water om de aarde heen en water onder de aarde – maar God heeft de wereld stevig vastgezet op pijlers. Zoals een steiger muurvast in het water staat, doordat hij op stevige palen is bevestigd die heel diep in het water staan. Nog iets: er wordt in de psalm (vers 3) ook gesproken over de hemel – de hemelzalen – die door God gebouwd zijn op de wateren. Men dacht dat er ook boven de aarde water was – waar moet de regen anders vandaan komen? – en boven dat water, daarboven was de hemel, de woonplaats van God. Wij weten inmiddels dat de hemel niet een aparte ruimte is boven de platte aarde en dat de werelddbol in de ruimte zweeft. Maar ook bijvoorbeeld die Leviathan, waar het in vers 26 over gaat, het oermonster in het water. Nu, bij Lochness wil men nog wel in zo'n monster geloven, maar wij weten dat het een mythische voorstelling van eeuwen geleden is.

Nu, zo kom je dus beelden en uitdrukkingen in de psalm tegen, die wij niet meer zomaar meer kunnen overnemen, omdat wij inmiddels een heel ander beeld van de

wereld hebben. Psalm 104 gaat uit van een verouderd wereldbeeld, zo zou je kunnen zeggen. Dat is de ene kant. Maar de andere kant is en daar gaat het mij nu om: *zo achterhaald is het niet wat Psalm 104 zegt!* Sterker nog: ik ben bang dat wij in de eeuwen tussen Psalm 104 en onze tijd wat verloren zijn geraakt... en dat het heel belangrijk is om dat nu te gaan achterhalen, terug te halen.

Wat bedoel ik? Nu, allereerst die verwondering. Niet dat wij dat allemaal kwijt zijn geraakt hoor – ik sprak laatst nog met een senior uit onze gemeente die zo genoot van de bladeren aan de bomen, van dieren, van de Vinkeveense plassen – maar het onbevangen, verwonderd kijken naar de natuur, dat staat wel een beetje op de tocht... Wij mensen zijn wat losgezongen van de natuur om ons heen...

Maar hoor eens hoe de dichter van Psalm 104 zingt! Hij verwondert zich over hoe alles is geordend en hoe alles met alles verband houdt en samenwerkt. Hoe dat onstuimige water van in den beginne tot brede rivieren en lieflijke beekjes zijn geworden die zorgen voor bevochtiging van de aarde. Hoe uit de aarde daardoor allemaal gewassen, planten, bomen opkomen, en daardoor ook vruchten en groenten ontstaan. En die

gewassen en grassen, vruchten en leven zijn weer tot zegen van allemaal dieren. Vogels, zo ziet de dichter. Ja, hij hoort hun stem tussen de takken vandaan komen (vers 12), zo schrijft hij. En ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is, wat bijzonder! Maar de dichter heeft het ook over klipdassen. En over wilde ezels. Over brullende leeuwen. ... En valt het u ook op? Mij was het eigenlijk nooit opgevallen tijdens het lezen: de dichter heeft het over

allemaal dieren die eigenlijk geen nut hebben voor hem. Hij heeft het niet over koeien die inmiddels 40 liter melk kunnen produceren. Hij zingt ook niet over runderen of kippen, waar wij een hele vleesverwerking voor hebben opgetuigd. En die leeuw, waar hij het over heeft, die was zelfs een gevaar voor de mensen. Maar de dichter is even helemaal niet bezig met nut en 'wat heb ik eraan?' Hij is zich aan het verwonderen..., zingend aan het verwonderen: *'wat zit die wereld toch bijzonder in elkaar... en wat is die wereld toch bijzonder rijk, divers, verrassend... en ik mag daar zomaar in leven, zomaar in – ja, ook zwoegen, werken, zoeken – maar ook: ontvangen, deelgenoot ervan zijn.'*

Ik hoop hè dat wij die verwondering zullen vasthouden. Of dat wij er misschien ook in zullen groeien. En onszelf in zullen trainen. Dat wij meer zullen zien dan betonnen huizen, asfaltwegen, bouwgrond, zonne-energie en Wifi-aansluitingen. Dat wij de hemel boven ons blijven zien. Dat wij de bomen om ons heen weer zullen zien. En de dieren. En ook de medemensen natuurlijk: ieder uniek gemaakt, geen twee hetzelfde, hoe kan het bestaan? En ook de paddenstoelen en herfstbladeren. En dat ene sneeuwvlokje straks misschien, wat een kunstwerk op zich is, zo bijzonder. ... Neem de kinderen daarin mee. Wees met je geloof bezig door met elkaar naar het bos te gaan zondagmiddag. Dien God, door voor de vogeltjes

en egels in je tuin te zorgen. Ik kom daar straks nog even op terug.

Verwondering dus. Om die diepe verwondering nog iets beter te begrijpen: *de dichter ziet in alle dingen iets van God*. Het licht, het prachtige zonlicht dat soms zo door de wolken kan doorbreken, dat is een stukje van Gods mantel, zo zingt de dichter. Vers 2: 'Hij hult zich in het licht als in een mantel'. En die wolken, zo groots, die 's avonds zo wonderlijk mooi kleuren? Het is de vloer van Gods hemelzalen, veel mooier dan ons pvc of click-laminaat. En de wind en de bliksem, dat zijn Gods dienaren.

Nu is het natuurlijk zo dat die bliksem bijvoorbeeld gewoon een natuurkundig fenomeen is en dat de wind heeft te maken met allerlei processen in de lucht, luchtdruk en warmte-een koude stromen enzovoort..., maar zo'n heel technische manier van kijken is ook maar een van de manieren van kijken naar de dingen. Een heel nuttige manier, dat wel. Maar het zegt niet alles. Die dichter van Psalm 104 zet mij daarom wel aan het denken. Of: aan het kijken eigenlijk. Om meer te zien dan natuurkundige verschijnselen en biologische processen. Om meer te zien dan: wat doet het? Wat heb je eraan? Heb ik het nodig? Maar *om in de dingen iets van Gods te ontdekken*. Een stukje van Gods mantel. Een tegeltje van de vloer van Gods hemelzaal in de wolken. Of gewoon: om iets van Gods creativiteit te zien in die prachtige plant. Of misschien wel iets van Gods humor te ontdekken in die kleine puppy die zulke gekke dingen doet. Of – een heel andere kant – om juist iets van Gods woede over het kwaad te zien in die brullende orkaan die over het land raast. Of een besef van Gods heiligheid te ontvangen, als je je ogen niet open kunt houden in het felle licht van de zomerzon. Dat heeft niet te maken met een verouderd wereldbeeld. Nee, het klopt dat het allemaal biologische processen zijn en dat het ook allemaal natuurlijke verklaringen heeft. Maar wees niet al te gebiologeerd door de biologie, of natuurkunde, of het al dan niet nut van dingen. Open je ogen voor wat je in al die dingen, momenten, verschijnselen van God kunt ontdekken, van Gods grootheid en creativiteit en macht en liefde en aandacht voor het kleine en Zijn humor en Zijn veelzijdigheid en... Geef ruimte aan de verwondering, aan de verrassing en *ontdek hoe God in zoveel dingen dichter bij is, dan wij vaak beseffen*.

Verwondering dus. Dat is wat de schepping bij de dichter oproept. En ook: een diep gevoel van afhankelijkheid. Dat wij als wereld volledig afhankelijk zijn van Gods goedheid, zo beseft de dichter. Je proeft dat in elk couplet van zijn lied. Dat alles is stuk voor stuk zo door God zo bedacht en met elkaar verbonden – wonderlijk! Maar dat niet alleen: God *blijft* ook zorg dragen voor dat alles. God blijft ook met Zijn scheppingswerk bezig. De dichter zingt in vers 27: 'zij allen wachten op U, dat U hun voedsel geeft op zijn tijd'. Alles wacht op Gods goedheid, op Gods zorg, Gods aandacht. Want (vers 29): 'verbergt U Uw aangezicht, zij worden door schrik overmand. Neemt U hun adem weg..., zij geven de geest en keren terug tot hun stof.' Als God er niet meer zin in zou hebben..., als God op een moment weg zou kijken..., dan zouden wij compleet weg zijn. Dan is er niets, helemaal niets meer.

Dat afhankelijk zijn van Gods goedheid, dat beseft een Israëliet uit de eeuwen voor Christus waarschijnlijk wat beter dan een West-Europeaan uit 2025. Maar die West-

Europeanen van nu leven wat dat betreft ook wel heel erg op een eilandje, want op de meeste plekken in de wereld is het besef van kwetsbaarheid wel wat meer aanwezig, omdat de omstandigheden wat weerbarstiger zijn. En daardoor is daar vaak ook het besef meer aanwezig dat het totaal niet vanzelfsprekend is om gezond te zijn, om te leven, om te genieten.

Diepe verwondering dus. En diepe afhankelijkheid. Ja, de psalmen zingen niet over de moeiten heen hoor! In die tijd wisten ze echt wel wat droogte en hongersnood was, ze wisten van mislukte oogsten en armoede. Ook dat krijgt een stem en wordt onder woorden gebracht in de psalmen. Maar in die grote wonderlijke schepping voelde de dichter zich zo klein... en ontdekte hij zoveel... en ontving hij zomaar genade... Hij is diep verwonderd. Diep verwonderd en hij weet zich heel afhankelijk van de genadige goedheid van God.

En weet u wat mij ook opvalt aan Psalm 104? De dichter ziet zich als een van de ontelbare wezens op aarde. Hij staat als mens niet vooraan in de rij van geschapen wezens. Hij staat niet bovenaan in de voedselketen. Hij staat gewoon middenin die wereld vol van leven. Luister maar: in Psalm 104 wordt eerst gezongen over wilde ezels en over vogeltjes en het gras voor de dieren - dat is het eerste wat ik tegenkom aan levende wezen in dit lied - en dan pas over de mens en zijn voedsel (vers 11 – 14). Daarna gaat het lied weer verder, het gaat over steenbokken en klipdassen en leeuwen... en dan pas weer over de mens. De mens is hier dus helemaal niet het centrum. Helemaal niet de hoogste vorm van leven. Hij krijgt niet met ere een aparte vermelding. Nee, de mens is gewoon een van Gods schepselen. *Psalm 104 trekt de mens weer even terug uit het centrum waar hij zich in de loop der eeuwen heeft geplaatst...*

Eigenlijk zie je dat ook in Genesis 1 al. Natuurlijk: de mens krijgt aan het begin van de Bijbel een bijzondere positie. Beeld van God! En de mens krijgt een bijzondere taak: om voor die hele schepping te zorgen. Om deze te beheren. Klopt. Maar ondertussen: de mier was er al eerder dan hij. En de vogels vlogen al rond, voordat de mens het licht zag.

Psalm 104 trekt ons weg uit het centrum van de wereld. En dat is ingrijpend. Dat is voor ons volgens mij niet eens goed te bevatten wat dat betekent. Want wij leven in een door en door antropocentrisch wereld: de mens in het centrum. Dieren zijn ondergeschikt. Ik hoorde laatst op de radio dat in de rechtspraak dieren tot voor kort gewoon als 'zaken' werden behandeld: het haalt juridisch niet uit of je de schutting van je buurman sloopt, of dat je je hond verwaarloost. Dieren zijn dingen. Voor ons nut, voor ons plezier. En de bomen staan er voor onze schone lucht, voor onze luchtwegen. En de ruimte ligt voor ons open om in te richten, zoals wij daar behoefte aan hebben. Maar de mens heeft niet alle ruimte! Hij heeft niet het alleenrecht. Want *God heeft niet alleen een relatie met de mens..., maar ook met de andere wezen hier op aarde*. Ja, ook met die leeuw, waar Psalm 104 het over heeft. Vandaar ook dat er staat in vers 21: de jonge leeuwen brullen om een prooi *en verlangen van God hun voedsel*. De schreeuw van de leeuw is een gebed tot God. Ook leeuwen bidden dus in zekere zin voor hun eten... En dat oermonster, die Leviathan, waar de dichter het over heeft? Die heeft van God een apart plekje gekregen om te spelen, in het diepe water, waar mensen hem niet lastig kunnen vallen. En voor al die wezens geldt: zij *allen* wachten op God. De mensen, de

leeuwen, de zeedieren, de vogels... zij wachten op God dat Hij hen voedsel zal geven.

Ziet u het: de mens staat niet vooraan in Psalm 104. Ook de dieren zijn verbonden met God. (Zie Psalm 148: heel de schepping brengt God lof, ook de walvissen, ook de bomen, ook de vogels).

En daarom zal straks ook heel de schepping delen in de verlossing, zo vertelt Paulus eeuwen later in zijn Romeinenbrief. Het is niet: straks zullen bij Jezus' komst Gods kinderen verlost worden uit deze ellendige wereld, de wereld die toch vroeg of laat helemaal naar de knoppen gaat. Nee, Paulus ziet iets veel groters gebeuren..., kosmisch..., heel de wereld doet straks mee. Want heel de wereld doet ertoe. Ik citeer Paulus uit Romeinen 8: 'met reikhalzend verlangen verwacht *de schepping* het openbaar worden van de kinderen van God – de schepping kan niet wachten tot de hemelse Vader Zijn kinderen eindelijk verlossing brengt! – *omdat ook de schepping zelf zal worden bevrijd uit de slavernij van de vergankelijkheid en zal delen in de vrijheid en luister die Gods kinderen geschonken wordt.*'

Het gaat God om Zijn schepping... om Zijn mensen... en om Zijn dieren... Zijn bloemenpracht... Zijn bossen... Zij mogen straks *samen* in die toekomstige vreugde delen.

In het kader van ons jaarthema ('Kijk! Laat je verrassen door het werk van Gods Geest') viel mij nog een zinnetje uit Psalm 104 in het bijzonder op. Het is vers 30: 'zendt U uw Geest uit, dan worden zij geschapen.' Het leven van de mens..., het leven van de dieren... dat is het werk van Gods Geest, zo zegt Psalm 104. Ja, de Geest maakt levend, zo vertelt ook Paulus. Maar dat is dus niet alleen ons geestelijk leven waar de Geest zich druk over maakt, het gaat niet alleen over ons geloofsleven..., nee, heel deze wereld leeft door de adem van Gods Geest. Daarom komen wij de Geest van God ook al aan het begin van de Bijbel tegen. 'De Geest zweefde over de wateren', zo vertel Genesis 1, als de aarde nog geschapen moet worden.

Heel deze wereld leeft door de adem van Gods Geest... Heeft u bij dat vogeltje in uw achtertuin wel eens gedacht aan Gods Geest? Ik eigenlijk niet. Ik denk bij de Heilige Geest eerder aan geestelijke dingen. Maar de schepping..., dat leven..., dat het bruist en wemelt en springt en zingt..., dat is dus werk van Gods Geest. Gods Geest Die leven brengt! De Geest maakt levend! Met Pinksteren is Gods Geest op een heel bijzondere manier gekomen, om *nieuw* leven te brengen, om ons helemaal nieuw te scheppen..., maar dat was dus niet Zijn eerste scheppingswerk. Er waren al talloze kunstprojecten door Hem voltooid, toen het project 'Pinksterzending' begon.

En daarom kom ik nu nog even terug op wat ik eerder aanstipte. Ik zei zojuist: 'wees met het geloof bezig door je kinderen mee naar het bos te nemen' En 'dien God door voor de egeltjes in je tuin te zorgen.' Ik kan het nu ook anders zeggen, nu wij het over de Heilige Geest en Zijn leven brengende werk hebben: *wil je geestelijk leven, wees dan gericht op de aarde*. Aandacht, liefde, oog voor de schepping, dat is ten diepste iets puur geestelijks. Want deze schepping is het werk van Gods Geest. Immers: 'Zendt U Uw Geest uit, dan worden zij geschapen'. Deze wereld – hoe beschadigd en door ons kapot gemaakt – is gelukkig nog steeds vol van Gods levenwekkende Geest. En dat te willen zien, je daarover te verwonderen, daar je liefde aan te geven, dat is een geestelijk werk. Dat zorgt voor geestelijke groei bij jezelf.

En daarom is het misschien ook wel dat deze prachtige psalm, vlak voor het laatste Halleluja, best wel bot eindigt met (vers 35): 'de zondaars zullen van de aarde verdwijnen, de goddelozen zullen er niet meer zijn.' Ik bleef wel een tijdje worstelen met dit vers... Als dit vers er nu niet aan het einde had gestaan, dan had ik veel plezieriger het lezen van de psalm afgesloten... Moet dat nu zo? En wie zijn die zondaars en die goddelozen eigenlijk die hier opeens verschijnen, maar straks niet meer zullen bestaan? Weet u, wie ik denk dat het zijn...? De dichter heeft zojuist uitgeroepen (vers 33): 'Ik zal voor de Heere zingen in mijn leven! Ik zal voor mijn God psalmen zingen, mijn leven lang! De dichter heeft beloofd om zijn leven lang voor God te zingen, zich in God te verheugen, door te gaan met zijn verwondering..., afhankelijk van God te blijven en vol verwachting. Nu, de goddelozen, de zondaars..., *dat zijn de mensen hieraan tegenovergesteld*. Het zijn diegenen die niet delen in die verwondering van de dichter. Het zijn diegenen die niet de Schepper grootmaken. Die niet een geestelijk werk doen door zich te verheugen in het scheppingswerk van de Geest. Het zijn degenen die deze aarde kapot maken. Die het levenswerk van de Geest verstoren. Die niet verwachtingsvol op God wachten om voedsel te ontvangen, maar die nemen, nemen, nemen... Die niet hun bescheiden plaats in de schepping innemen, maar meer ruimte willen, steeds meer, ten koste van alles wat leeft. Een van de theologen met een hart voor Gods schepping, Stefan Paas, schreef: 'Zijn wij in letterlijke zin goddeloze mensen geworden, mensen zonder eerbied, altijd op zoek naar een nieuwe boom van kennis waarvan we de vruchten kunnen plukken, altijd bereid te luisteren naar een volgende slang die ons influistert dat er grenzen zijn om ze te overschrijden?'... Zulke mensen kennen hun plaats blijkbaar niet. Zulke mensen zorgen ervoor dat de kunstige orde en wonderlijke samenhang in deze wereld wordt ontregeld. Ze kunnen zichzelf nog zo geestelijk voordoen en de mond van God vol hebben, maar ze vernietigen het werk van Gods Geest. En als je het werk van de Heilige Geest tegenstaat, dan breng je jezelf inderdaad onder het oordeel.

Het is opvallend dat juist in de afgelopen tijd van secularisatie (ontkerkelijking) de natuur en het klimaat de grootste schade werd aangebracht. God raakte zoek. En de verwondering raakte ook zoek. De mens kwam steeds meer in het middelpunt, maar ondertussen steeds verder van God af te staan. De schepping van Gods Geest bloedde en schreeuwde..., want dat ene schepsel – de mens – wist niet meer wie hij was en wat zijn plaats was.

Laten wij ons omkeren. Onze nalatigheid als menselijke schepselen en gebrek aan respect voor de schepping belijden. God om genade vragen. En vragen of de Geest van God nieuw leven wil geven in ons en door ons heen. Laten wij weer teruggaan tot die verwondering. Tot die bescheidenheid. Tot die afhankelijkheid. En zo onze bescheiden plaats innemen in de schepping.

Laten wij onszelf en onze kinderen een dankbare, lofprijzende levensstijl aanleren, een levensstijl die de schepping koestert en eerbiedigt. Een leven dat vol verwondering is over de schepping en het werk van Gods Geest.

Ik weet zeker dat de Geest van God ons daarbij wil helpen.